

BASMELE ROMÂNILOR

Editura Paralela 45

Ediție îngrijită de
SABINA-CORNELIA STROESCU

Copertă și ilustrații de
DONE STAN

Redactare: Mihaela Pogonici
Corectură: Andreea Roșca
Tehnoredactare și DTP copertă: Monica Bîrlodeanu
Pregătire de tipar: Marius Badea

Editura Paralela 45

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Basmelor românilor. - Pitești : Paralela 45, 2022

2 vol.

ISBN 978-973-47-3743-7

Vol. 2. - 2022. - ISBN 978-973-47-3745-1

821.135.1

Copyright ilustrații © Done Stan, 1987

Copyright © Editura Paralela 45, 2022

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.edituraparelela45.ro

PETRE ISPIRESCU

FĂT-FRUMOS CU PĂRUL DE AUR

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ, că de n-ar fi nu s-ar mai povesti: că nu suntem de când cu basmele, ci suntem de când cu minciunile: de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și călcâiul tot rămânea gol, și se urca în slava cerului și tot i se părea că este ușor.

De când scria musca pe perete.

Mai mincinos care nu crede.

A fost odată într-o pustie mare un pustnic. El petrecea singur-singurel. Vecinii săi erau fiarele pădurilor. Și așa era de bun, încât toate dobitoacele i se închinau, când se întâlneau cu dânsul. Într-una din zile, se duse pustnicul la marginea gârlei care curgea aproape de coliba lui și iată că văzu că vine pe apă un sicriaș smolit bine, și auzi un orăcăit ieșind dintr-însul. Stătu puțin și cugetă, și după ce zise câteva vorbe de rugăciune, intră în apă și cu o prăjină trase sicriașul la margine. Când îl deschise ce să vadă în el? Un copilaș ca de vreo două luni; îl scoase din sicriu, și cum îl luă în brațe, copilul tăcu. Copilul avea atârnat ceva de gât. Și când luă baierul de la gâtul copilului, văzu că într-însul era o scrisoare; o citi și află că copilul este lepădat de o fată mare de împărat.

Pustnicul voia din toată inima să crească pruncul, dar când se gândi că n-are cu ce să-l hrănească, îl podidi un plâns ce nu se mai putea sfârși. Deodată răsări dintr-un colț al chiliei sale o viță, și numaidecât crescă și se înalță până la streășină. Pustnicul căută la dânsa și văzu struguri, unii copti, alții pârguiți, alții aguridă și alții în floare; îndată luă și dete copilului și văzând că-i mănâncă, se bucură din tot sufletul. Cu must de viță crescă copilul până ce începu să mănânce și altceva.

Iar dacă se mai mări copilul, pustnicul apucă și-l învăță să citească, să adune rădăcini, ca să se hrănească și să umble la vânat.

Dar, într-o zi, chemă pustnicul pe copil și-i zise:

— Fătul meu, simt că slăbesc din ce în ce; sunt bătrân, precum mă vezi, și află că de azi în trei zile o să mă duc pe lumea cealaltă.

Eu nu sunt tatăl tău cel adevărat, ci te-am prins pe gârlă, unde erai dat și pus într-un sicriaș de mumă-ta.

Dacă voi adormi somnul cel veșnic, care o să-l cunoști după răceala și amorțirea ce vei vedea în tot trupul meu, să bagi de seamă că o să vie un leu. Să nu te sperii, dragul tatei; leul îmi va face groapa și tu vei trage pământ peste mine. De moștenire n-am ce să-ți las decât un frâu de cal. După ce vei rămânea singur, să te sui în pod, să iei frâul, să-l scuturi, și îndată va veni un cal la astă chemare și te va învăța ce să faci.

După cum zisese bătrânul, așa se și întâmplă. A treia zi pustnicul, luându-și rămas-bun de la fiul său cel de suflet, se culcă și adormi somnul cel lung. Apoi îndată veni un leu groaznic, nevoie mare, și veni răcnind; și cum văzu pe bătrân mort, îi săpă groapa cu unghiile sale; iar fiul îl îngropă și rămase acolo trei zile și trei nopți, plângând la mormânt. A treia zi, foamea îi aduse aminte că era dator să trăiască; se sculă de pe mormânt cu inima zdrobită de durere, se duse la viță și, cu mare mâhnire, văzu că ea se uscaseră; atunci își aduse aminte de vorbele bătrânului, și se sui în pod, unde găsi frâul, îl scutură și iată că veni un cal cu aripi și stând înaintea-i zise:

— Ce poruncești, stăpâne?

Copilul spuse calului din cuvânt în cuvânt toată întâmplarea cu moartea bătrânului, și îi zise:

— Iată-mă aici singur; rămâi tu cu mine; dar să mergem într-altă parte, unde să ne facem o colibă; căci aici dinaintea ălui mormânt nu știu de ce îmi vine să tot plâng.

Iar calul îi răspunse:

— Nu așa, stăpâne; noi ne vom duce să locuim unde sunt mulți oameni ca dumneata.

— Cum? întrebă băiatul, sunt mulți oameni ca mine și ca tata? Și o să trăim în mijlocul lor?

— Negreșit, îi răspunse calul.

— Atunci, dacă-i așa, întrebă copilul, de ce nu vin și ei pe la noi?

— Ei nu vin, îi mai zise calul, fiindcă n-au ce căuta p-aici; trebuie să mergem noi la dânșii.

— Să mergem, răspunse copilul cu bucurie.

Iar dacă-i spuse că trebuie să fie îmbrăcat, fiindcă ceilalți oameni nu umblă așa goi, el rămase cam pe gânduri; și calul îi zise să bage mâna în urechea lui stângă; și după ce băgă mâna, scoase niște haine pe care le îmbracă, ciudindu-se că nu știa cum să le întrebuițeze; calul însă îl învăță, și apoi copilul se îmbracă, încălecă pe dânșul și porni.

După ce ajunse în orașul cel mai de aproape și se văzu între mulțimea de oameni, furnicând în sus și în jos, se cam spăimântă copilul de atâta zgomot, și umblă tot cu frică, mirându-se de frumusețea caselor și de tot ce vedea; băgând însă de seamă că fiecare lucru își are rânduiala sa. Dar calul, îmbărbătându-l, îi zise:

— Vezi, stăpâne? aici toate sunt cu șartul lor, de aceea dar trebuie ca să-ți faci și tu un căpătâi.

Și după ce șezu acolo câteva zile, mai dându-se el cu lumea și obișnuindu-se a trăi în huetul ce înăbușește orașele, plecă, luând cu

sine calul său; și se duse, până ce ajunse la zâne, care erau în număr de trei, căută să se bage argat la dânsule, căci așa îl sfătuiseră să facă.

Zânele deocamdată nu prea voiau să-l ia în slujbă, dar se înduplecară la rugăciunile lui și-l primiră.

Calul adesea venea pe la domnul său, și într-o zi îi zise să bage bine de seamă, cum că în una din case, zânele aveau o baie în care la câțiva ani, într-o zi hotărâtă, curge aur, și cine se scaldă întâi, aceluia i se face părul de aur. Îi mai spuse să vadă că într-unul din tronurile casei, zânele aveau o legătură cu trei rânduri de haine, pe care le păstrau cu îngrijire. El băgă bine de seamă aceste vorbe și, de câte ori avea câte ceva greu de făcut, chema calul și-i da ajutor. Zânele îi dăse voie să umble prin toate casele, să deretece, să scuture, dar în camera cu baia să nu intre. Însă când lipsiră ele odată de acasă, el intră și luă aminte la toate câte îi zisese calul. Ochi și legătura cu hainele puse cu îngrijire într-un tron. Într-o zi zânele au plecat la sărbătoare, la alte zâne, și avură grijă să poruncească argatului că, în minut ce va auzi ceva zgomot în cămăruța cu baia, să rupă o șindrilă din streășina casei, ca să le dea de știre lor și să se întoarcă degrabă, fiindcă ele știau că e aproape să înceapă a curge această apă de aur.

Fiul pustnicului pândea, și când văzu minunea asta, chemă numaidecât pe cal. Calul îi zise să se scalde; și așa și făcu. Ieșind din baie, el luă și legătura cu hainele, și o porni la sănătoasa, călare pe calul cel cu aripi, cu care zbura ca vântul și se ducea ca gândul. Cum călcă peste pragul porții, începură casele, curtea și grădina a se

IOAN POP-RETEGANUL

CRÎNCU, VÂNĂTORUL CODRULUI

ZICE CĂ A FOST ODATĂ un om și, când era să moară, chemă pe cei trei fii ai săi la pat și le zise:

— Dragii mei copii, dacă voi muri eu, voi să-mi faceți la mormânt un foc de nouăzeci și nouă de care de lemne și din nouăzeci și nouă care de paie.

Și după ce-a murit bătrânul, au adunat nouăzeci și nouă care de paie și nouăzeci și nouă care de lemne. Într-o zi, pe înserate, erau toate aci, dar când dau să le aprindă – pace! lemnușele erau jilave, iască n-aveau să scapere, iar la casele din apropiere nu vedeau nici fum, necum foc. Se uitară feciorii în toate părțile, doar vor vedea undeva o zare de foc, dar nicăieri nu văd numai într-un vârf de munte.

— Ei, zice cel mai mic, voi stați aici, că eu merg după foc, acolo în munte, unde se vede zarea.

Feciorul acesta era Crîncu, vânătorul codrului.

Și pornește, și merge, merge, până se întâlnește cu Decuseară.

— Bună seara, vere! zise Crîncu.

— Bună să-ți fie inima, răspuse Decuseară, dar de unde și până unde?

— Viu de la mormântul tatii, răspuse Crîncu; și merg în munte, că văzui o zare de foc, să cer de acolo oleacă de foc să aprind la mormântul tatii.

— Și când vrei să aprinzi focul la mormântul tătâne-tău? întrebă Decuseară.

— Chiar astăzi, răspuse Crîncu.

— Că azi nu poți!

— De ce?

— Că eu sunt Decuseară.

— Așa? Atunci stai numai locului, și se puse Crîncu și legă pe Decuseară cu mâinile la spate și apoi cu spatele de un lemn.

— Aici să-mi stai, până te voi dezlega eu!

Apoi Crîncu merse mai departe. Și se duse, se tot duse până se întâlni cu Miez-de-noapte. Cu acesta făcu chiar ca și cu Decuseară,

apoi mergând mai departe ajunse la De-către-ziuă, adecă se întâlnește. Cu acesta făcu ca și cu cei doi, apoi merse până lângă foc. Acolo erau șapte uriași și dormeau în jurul focului și o căldare mare plină cu apă era la foc. El luă un tăciune de foc și dă să plece, dar iară i se pare c-ar fi păcat să facă pomenire după tatăl său cu foc de furat, deci merge îndărăt și zice către uriași:

— N-ați face bine să-mi împrumutați o scânteie de foc?

— Ba bucuros, dacă vei ridica căldarea aceasta de pe foc și o vei pune iar la locul ei.

Și luă feciorul căldarea de o parte și-o puse iară la foc. Acum, ziseră uriașii:

— Noi îți dăm foc, dacă vei fura fetele lui Verde împărat pe seama noastră, că noi am cercat, dar numai în zadar.

— Haideți cu mine, zise feciorul.

Și merseră toți până la curțile lui Verde împărat, apoi el zise către uriași:

— Numai pe horn putem scoate fetele, drept aceea, eu merg înainte și voi câte unul după mine.

Și intră Crîncu înainte prin horn la vale, iar după el un uriaș, atunci Crîncu îi taie capul de-i căzu capul pe horn la vale, iar trupul pe coperișul curților de jos. Tot așa făcu cu toți șapte uriașii, apoi intră în chilii la fete și le sărută pe toate pe obraz, cum erau adormite, iar de la cea mai mică luă și inelul.

După aceea se duse la foc și luă un tăciune, apoi merse pe la De-către-ziuă și-l dezlegă, de acolo pe la Miez-de-noapte și pe la Decuseară

și și pe ei i-a dezlegat, apoi a mers la frații lui, acolo la mormântul tatălui său, și făcură focul cel mare, care și arse după pofta lui.

— Vai, că mult ai șezut! ziseră frații lui.

— Mult și nici prea, că voi de mergeați, cine știe, poate că nici acum nu erați aici!

Ei avură trei surori, fete mari de măritat, și le dădură după cine le ceru mai întâi: pe cea mai mare după un vultur, pe cea mijlocie după un hărău (uliu) și pe a treia după un lup, dar aceste trei dobitoace erau năzdrăvane.

Împăratul Verde, la care omorâse feciorul uriașii, după ce le văzu dimineța capetele înlăuntru, iar trupurile cât de bivol afară, de bucurie porunci ca în împărăția lui să fie toate cârciumile în cinste, tot omul care-și va spune povestea să mănânce și să bea fără plată.

Cârciumile erau toate pline de oameni, unii beau vin, alții vinars și mâncau la mâncări scumpe și-și povesteau pățaniile.

Crîncu, vânătorul codrului, încă merse într-o cârciumă și mănca și bău, apoi le spuse toată povestea, câtă v-o spusei și eu dumneavoastră.

Când povestea Crîncu despre umblările lui pe la curțile lui Verde împărat, frații-l trăgeau de suman să nu mintă așa de tare, iar el zise:

— Când am omorât pe cei șapte zmei, am luat inelul de la fata cea mică a împăratului, iacă-l pe degetul cel mic.

Iar cârciumarul a trimis carte la împăratul cum că un fecior cu numele Crîncu se laudă că el ar fi omorât pe zmei și că ar fi luat chiar și inelul celei mai mici dintre fetele împăratului.

Și împăratul trimise numaidecât porunci mari împărătești ca adică Crîncu să meargă la el și să spună întâmplarea din fir în păr, cum și ce fel s-a întâmplat cu uriașii.

Și merse Crîncu la Verde împărat, împreună cu frații lui, și spuse împăratului din fir în păr toată întâmplarea.

Atunci împăratul zise:

— Voi trei voinici, cari ați împlinit cea din urmă poftă a bătrânului vostru tată, voi sunteți vrednici să luați fetele mele de muieri.

Și se însurară feciorii toți trei și luară trei surori, pe fetele împăratului, iar Crîncu chiar pe fata cea mai mică, care era cea mai frumoasă.

Mergând astfel către casă, cei doi frați cu muierile lor mai înainte, iar Crîncu mai îndărăt, cu muierea sa, iată le iese în cale jupânul Pogan, un zmeu cu mult mai mare decât un om pământean, și răpește, adică fură muierea lui Crîncu, și pe el îl omoară. Câtă vreme va fi stat el acolo mort nu se știe, destul că într-un târziu vine pe acolo cumnatul său, care ținea pe sora lui cea mai mare, Vulturul, și cum vine, deloc

îl cunoaște și aduce apă-vie de-l învie și apă tare de-l întărește, bagă în el puterea de la trei bivoli, apoi zboară de la cumnatul său.

Cei doi frați nu știau nimic de necazul lui, că erau mult mai înainte. Deci el se luă, merse și merse multă lume împărăție, până dete de o căsuță mică în mijlocul unei păduri. Acolo ședea soru-sa cea mai mare, care era măritată după Vultur.

— Bună ziua, soră!

— Sănătate bună, frate, dar ce cauți pe aici, că pe aici om pământean n-am văzut de când sunt aici?!

— Oh, soră dragă, nu umblu de gras și de buiac, ci de necaz; iată jupânul Pogan îmi fură nevasta văzând cu ochii, nu mă știi tu îndrepta unde șade?

— Nu, zău, eu, dar stai până vine bărbatu-meu acasă, că tot de la o fântână cară apă cu Poganul și tot cam într-o vreme; el te va ști îndrepta.

Nici n-avu să aștepte mult; veni Vulturul de la fântână cu două fedeleșe mari pline de apă, iar când a fost în tindă, se făcu un fecior zdravăn și frumos, să te fi tot uitat la el.

— Bună ziua, cumnate!

— Fii sănătos, cumnate!

— Ce vânturi te poartă pe aici, prin țara noastră?

IOAN POP-RETEGANUL

VIZOR, CRAIUL ȘERPILOR

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ. A fost odată trei păcurari la o stână.

Într-o seară, mulgând oile la strungă, auziră la o depărtare o strigătură puternică. Toți se cutremurară. Păcurarul cel mai tânăr, numit Petru, zise:

— Eu mă duc într-acolo, să văd ce poate să fie.

— Ba tu nu te duce; mai bine șezi locului, căci cine știe ce va fi acolo, ziseră cei doi.

— Ba mă duc.

— Bine, bine, răspunseră ceilalți, dacă ți se va întâmpla ceva, tu vei vedea.

— Eu voi vedea.

Atunci își luă ciomagul cel mare, cojocul în spate și plecă într-acolo, unde auzise strigarea.

Iată, într-o vale, văzu un șarpe uriaș de mare, cu un cerb în gură, pe care nu-l putea înghiți din pricina coarnelor celor mari, cu care era împodobit cerbul. Se aflau amândoi în așa stare, încât nici cerbul nu se putea mușca, nici șarpele.

Cum se apropie Petru, cerbul zise:

— Haid, fii bun, păcurarule, omoară șarpele acesta, că vrea să mă mănânce și-mi scapă viața, că doară și eu îți voi fi bun de ceva.

Șarpele zise:

— Haid, păcurarule, fă bine, taie coarnele cerbului, ca să-l pot înghiți, că-ți voi da ceea ce ceri tu.

Petru se cugetă și în urmă zise:

— Mai bine voi ajuta șarpelui să înghită cerbul, căci îmi va da tot ce cer eu, decât să ajut cerbului, care cine știe, poate-mi fi de ajutor ori ba?

Deci se duse, lovi cu ciomagul coarnele cerbului cari și picară și făcu de șarpele îl putu înghiți.

După ce se linse pe buze de dulceața și grăsimea ce fu în cerb, șarpele zise:

— Văd acum că ești om de treabă, căci mi-ai făcut mult bine; una, că m-ai mântuit de moarte, a doua, mi-ai ajutat să mănânc cerbul: deci precum ți-am făgăduit, îți voi și da ce vei cere de la mine. Să știi că pe mine mă cheamă Vizor, craiul șerpilor, și fiindcă am ceva de lucru, nu pot să vin acasă cu tine, dar te du pe ici încolo, vei întâlni pe păstorii mei, de la care vei întreba de mine. Pe când vei ajunge acasă, eu încă voi fi acolo și vei vedea cât de mulțumitor sunt.

Petru plecă deci pe calea arătată de șarpe și nu mult merse, până ce se și-ntâlni cu stăvarul.

— Bună seara, stăvarule!

— Să fii sănătos, voinicule, dar unde mergi?

— Merg la Vizor, craiul șerpilor, și nu știu unde șade, n-ai face bine să-mi arăți?

— Cum nu? Du-te pe ici încolo, că-l vei vedea pe văcar, care-ți va spune.

Merse mai departe și se întâlni cu văcarul, căruia îi zise:

— Bună seara!

— Să fii sănătos!

— Unde șade Vizor, craiul șerpilor?
— Du-te numai pe ici încolo, că-i vedea pe păcurarul lui, care-ți va spune.

Merse mai încolo și se întâlnește cu păcurarul cătră care grăi:

— Bună seara!

— Să dea D-zeu bine!

— Fii bun, spune-mi unde șade Vizor, craiul șerpilor?

— Apucă numai pe calea aceasta, căci vei afla pe porcar, pe acela să-l întrebi.

Nu mult merse și se întâlnește cu porcarul, către care zise:

— Bună seara!

— Bună să-ți fie inima!

— Unde șade Vizor, craiul șerpilor?

— Nu șade departe, numai ici, la vreo treizeci de pași, este o gaură în pământ, sloboade-te pe ea înlăuntru, căci acolo e el. Dar ce-ai cu Vizor, craiul șerpilor?

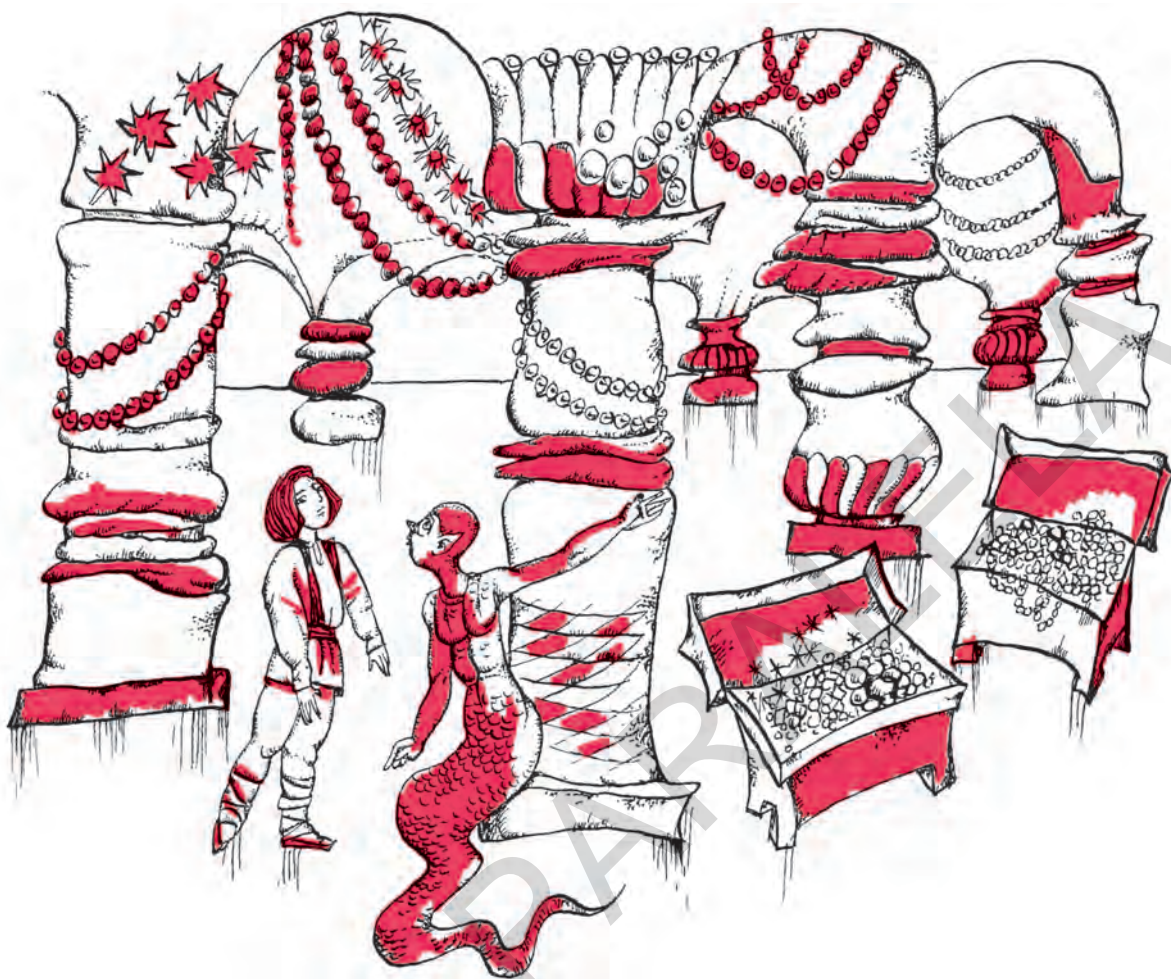
— Ia uite, frate – începuse Petru –, i-am făcut un bine, căci dacă vream îl puteam omorî, iar el văzând fapta mea, zise că-mi dă tot ce voi cere, numai să vin la el, mi-a și arătat calea și iată că am venit. Nu știu ce să cer de la el, fii bun, dacă știi, dă-mi unele îndrumări, să știu ce să fac, îți voi fi mulțumitor.

— Cum nu? bucuros, frate, căci trebuie să ne ajutăm unul pe altul. Despre stăpânul pot să-ți spun că e foarte bun la inimă. Poți să știi că ce ți-a făgăduit îți și dă. Grijește numai ce ceri. Are în chilie mult aur, argint și pietre scumpe; acele și jumătate dacă le vei cere, ți le va da. Eu însă-ți zic alta. El are numai o fată, care e foarte frumoasă, cugeți că e ruptă din soare, apoi de bună, e ca o bucată de pâine albă. De câte ori vine cineva pe la el, o face șerpoaie și-o bagă într-o lădiță urâtă de lângă ușă, vrând s-o ascundă, ca nu cumva s-o ceară cineva, ș-apoi să rămână fără ea, căci îi este foarte dragă. Mai bine ți-ar fi ție dacă te-ai folosi de prilejul acesta și-ai cere lădița, căci atunci fiindu-i tu ginere, toată blaga lui va fi a ta. Altminterelea fă ce vrei. Numai de una te rog: dacă nu vrei să mă ascuți, gândește-te, că eu ți-am vrut binele și să nu mă spui la Vizor, craiul șerpilor, că ce ți-am descoperit, căci atunci e capăt de mine.

— Îți mulțumesc de sfatul ce mi l-ai dat și voi cerea să văd dacă-mi dă lădița, de care-mi pomenești, zise Petru.

— De bună seamă ți-o dă, dacă vei zice că altceva nu primești.

Învățat de porcar, plecă Petru cătră locul arătat, până ajunse la o groapă în pământ. Aci nu știa ce să facă, să se lase în jos sau să aștepte până va veni șarpele sus! Nu trebui să aștepte mult, căci șarpele auzind ceva pași străini, își ridică capul sus și zise:

— Intră, păcurarule, fără nicio frică!

Atunci se slobozi înlăuntru și intră în o casă foarte frumoasă. De aci îl duse șarpele în o altă casă plină cu aur, argint, diamanturi și alte pietre scumpe, pe care le arătă una câte una, apoi, când găta, zise:

— Vezi, dragul meu, câtă blagă am eu. Cere cât poștești, căci pentru binefacerea ta nu-mi pare rău după ele. Ce-ți trebuie? Aur, argint, diamant ori alte pietre scumpe? Sau vrei să-ți dau din toate câte ceva, ca să te fac de acum înainte avut?

— Ba eu nu potesc de aceste, îi răspunse Petru. De bogăție n-am trebuință, căci până am aceste două mâini nu mi-e frică de sărăcie. Te rog însă să-mi dai lădița aceasta mică de după ușă, căci de când am intrat aici, ochii tot pe ea i-am ținut.

— Ce vrei tu să faci cu această lădiță? zise șarpele plin de mirare, nu-i poți lua tu niciun folos. Am găsit-o eu de mult și-am pus-o aici. Ia tu mai bine ce-ți dau eu, ca să fii fericit pe toată viața ta!

— Dacă nu-mi dai lădița aceea, atunci nu primesc nimic.

CUPRINS

Petre Ispirescu	FĂT-FRUMOS CU PĂRUL DE AUR.....	5
Ioan Pop-Reteganul	CRÎNCU, VÂNĂTORUL CODRULUI	21
Dumitru Stăncescu	FATA UNCHIAȘULUI	37
Ioan Pop-Reteganul	VIZOR, CRAIUL ȘERPILOR	46
Pericle Papahagi	FRUMOASA-PĂMÂNTULUI	70
Al. Leca Morariu	ÎMPĂRATUL ALB ȘI ÎMPĂRATUL ROȘU	81
Ioan Pop-Reteganul	MINTĂ-CREAȚĂ, BUSUIOC ȘI SUCNĂ-MURGĂ	102
Ioan Pop-Reteganul	PIPĂRUȘ PETRU ȘI FLOREA ÎNFLORIT	116
I. Gr. Sbiera	VOINICUL FLORILOR	142
G. Catană	PASĂREA CU PANA DE AUR	166
I. Gr. Sbiera	DOI FEȚI-LOGOFEȚI CU PĂRUL DE AUR.....	177
Ioan Pop-Reteganul	FĂT-FRUMOS ZĂLOGIT	190